

Eesti gümnasistide uurimisoskus on suurepärase

Krista Kerge

emakeeleõpetuse infokeskuse tegevjuht

Statistika kinnitab, et meie noored kasvavad kultuursetes peredes¹. Kinokülastuste arv aastas on ületanud kolme miljoni piiri, sellest veidi suuremgi püsib muuseumikülastuste arv; teatriskäike on aasta kohta 1,1 miljonit ning raamatulaenutusi inimese kohta ligi 29 (peale selle ju koju ja arvutisse ostetud raamatud). Kokkuvõttes võib 84,4% Eesti alalistest elanikest lugeda aktiivseks kultuuritarbijaks, kusjuures soolisi erinevusi ei ole – meestel on see protsent 84,3 ja naistel 84,5.² Ei tule siis ka imestada, et nii kultuurse maa noortel on PISA-tulemused Euroopa parimate seas. Kultuuri aktiivne tarbimine tähendab soovi ja tahet mõelda. Et mõtlemist õpetada, soosib kool muu hulgas avastusõpet ehk uurimuslikku õppeviisi³. Üks selle väljundeid on uurimused.

Teadus eeldab, et leitakse probleem, mille lahendus võiks olla ühiskonna või mõne ühiskonnarühma jaoks üldoluline, kuid uus teadmine tuleb eetilisel rajal rajada senisele. Õppimine ja loovus on siin paratamatult seotud. Võti on oskuses leida sammud, mis lahenduseni viivad, see aga tähendab sundust olla metoodiline. Uurimisküsimused ja neile vastuse leidmise teed on lahutamatud. Lisaks tuleb suuta kogu oma mõtte- ja tegevuskäik ning tulemused usaldusväärselt paberile panna.

Just uurimuslikku õppeviisi silmas pidades kuulutas Tallinna ülikooli humanitaarteaduste instituudi juures tegutsev emakeeleõpetuse infokeskus (EÕIK) 2016. aasta sügisel välja õpilaste lühiajaliste võistluse eesti keele ja kirjanduse alal. Meie mõte oli, et ehk tehakse kooliprogrammi

¹ Vt Triinu Lukas, Kultuur. Eesti statistika aastaraamat 2016, lk 87–88.

² Samas.

³ Heal asjal mitu nime: sama õppeviisi kutsutakse ka probleem-, projekt- või loovõppeks.

omandamise elavdamiseks väikseid individuaalseid uurimusi või rühma- projekte, mis aitavad teatud aineosi mõtestada – suuremad individuaalsed õpilasuurimused on ikka võistelnud kas emakeele- või eesti kirjanduse olümpiaadil. Aga ettevõtmine oli uus ja keskus ei tahtnud esialgu min- geid ettekirjutusi teha. Nii kukkuski kõik välja teisiti. Väikeste loodetud rühmauurimuste asemel laekus (nagu olümpiaadidelegi) suurepäraseid üksi tehtud uurimistöid.

Öelgem kohe: noorte uurimisoskus on suurepärane. Kui tööd mis- kipoolest erinesid, siis oli see ennekõike oskus oma tulemusi tekstina süsteemselt esitada. Võidupotentsiaaliga uurimusi, mille tase vastab suuresti bakalaureusetööle, jäi sõelale üheksa. Neist auhinnati nelja.

Võidutööd

Peapremia pälvisid kirjanduses **Marii Kivi** Tartu Tamme gümnaasiumist (õpetaja Külli Saia) uurimusega „Naiserollid Kristiina Ehini luules” ja keele poolel **Helen Proosa** Kadrina keskkoolist (õpetaja Liivi Heinla) uurimusega „Kohanimed enne ja nüüd. Kadrina-kandi oronüümid”. I–II kohta jagasid **Jass Juuremaa** Häädemeeste keskkoolist (õpetaja Kaire Laine) teemaga „Ajastumärgid Leelo Tungla raamatutes „Seltsimees laps” ja „Samet ja sae- puru” ning **Joanna Ramot** Haljala gümnaasiumist (õpetaja Külli Heinla) uurimusega „Asustusnimed ja liikluspindade nimed Haljala kihelkonnas (vallas)”. Esile tõsteti kaht originaalset teemapüstitust: **Liis Rulli** uurimust „Koha- ja isikunimedega kaubad Wimbergi tekstides” (Viljandi gümnaa- sium, õpetaja Juta Klettenberg) ning **Anna-Liis Posti** uurimust „Kadrina kohtade hüüdnimed” (Kadrina Keskkool, õpetaja Liivi Heinla).

Väga hea tasemega tööd esitasid ka Eliis Tischler Gustav Adolfi güm- naasiumist (õpetaja Ülle Salumäe), Helena Sultson Tallinna 21. koolist (õpetaja Külliki Kaju) ja Merle Orav Vändra gümnaasiumist (õpetaja Anne Vaher).

Mis rõõmu teeb?

Kõigepealt tuleb kiita oskust püstitada probleem ja tajuda uurimiskon- teksti. On näha, et noored suudavad astuda välja ühe kooliaine kitsastest piiridest.

Marii Kivi uuris sotsiaalseid ja psühholoogilisi rolle, mida peegel- dab Ehini kui naise luule, ja lõi selleks feministliku sotsiaalkriitilise

kirjandusteadusliku tausta, näidates suurt eruditsiooni. Jass Juuremaa uuris kõigepealt mitut laadi ajalooallikaid, et nende toel leida Tungla tekstides ajastule eriomased sisukategooriad, kuid tegeles ka ajastu sõnavara. Helen Proosa vahendas teadmisi kodukoha ajaloost ja sellekohastest arhiivimaterjalidest, näidates ajaloolise nimevara tõlgendusvariante ja -võimalusi mitme allika järgi. Liis Rull uuris kirjaniku tekste õigekeelsusprisma kaudu, valides just Wimbergi, kellele õigekiri on olnud loomevahend. Anna-Liis Post võttis appi fotoaparaadi ja jäädvustas peale rahvaloomingu ka paigad, mille hüüdnimesid ta on uurinud.

Teiseks tegi rõõmu oskus oma uurimust kajastada. Ka paljudel töödel, mis võidukate hulka ei kuulunud, oli väga hea kompositsioon ja sõnastus. Mitu noort oli lisanud asjakohase ja hästi sõnastatud ingliskeelse sisukokkuvõtte. Kui veebis veidi ringi vaadata, siis on näha, et tööde vormistus saab parem neis koolides, kus on õpilastöödele seatud omad täpsed reeglid.

Nüüd jääb veel oodata, et noored õpiksid ka artiklit kirjutama ehk oma uurimuse tausta ja tulemuste tuuma märksa kontsentreeritumalt esitama. Kindlasti leiavad koolid võimaluse oma noorte uurimustest e-kogumikke avaldada, kuid artikleid ootavad näiteks Oma Keel ja Akadeemiake.

Mida teeks teisiti?

Suhteliselt vähe on neid noori, kes juba gümnaasiumis suudaks kas või lihtsate üldistavate terminitega kirjeldada oma uurimisviisi ja/või -metoodikat. Vähemalt võiks suuta nimetada, kas tegemist on diakroonilist või sünkroonilist laadi uurimusega, kvalitatiivse või kvantitatiivse uurimisviisiga. Ka seda võiks teada, et küsitlus ei ole enamasti uurimis-, vaid materjali kogumise meetod. Üldse ei julgeta välimetoodikana nimetada fotograafiat ja oma tõendusmaterjaliks pidada fotoanalüüsi. Enam ootaks õpetajate juhendamiskoostööd – statistikaõpetaja oskaks öelda, et võrdlus ei tööta, kui uuritavad rühmad on väga väiksed (näiteks kui uuritavaid kokku on napp 20, siis ei saa usaldada poiste ja tüdrukute võrdlevat statistikat). Siiski, ka siin oli rõõmustavaid erandeid.

Mõni töö jäi teistele alla sellega, et ei ütle kuigipalju ühiskonnale. Näiteks ei aita soostereotüüpe vältida tasakaalustamata uurimused, mis käsitlevad üht sugu – kahjuks pakuvad ka üliõpilased tasakaalustatud soouuringute asemel sageli just sedalaadi ühe soo moeuurimusi. Vahel

võib alt vedada eeskuj – näiteks kui slängi mõiste ja eeskujud võtta Mai Loogi sõnaraamatust, siis ei eristu õpilassläng argikeelest kui üldslängist.

Väga hea uurimus võib olla vormistatud ootamatult ilukirjanduslikus keeles, mis sobiks pigem aimeraamatusse. Teoreetiline raam võib olla väga asjakohane, kuid mõnel on definitsioonid seejuures killustatud uurimistulemuste kommentaaridesse, teisel aga toodud oma tulemused kohe teoreetilisele raamile viitava pealkirja alla ja esitatud läbisegi teoreetilise taustaga.

On neid töid, kus viitesüsteeme ei ole rakendatud järjekindlalt, ja veidi maad uurides selgub, et koolid esitavadki vahel uurimistöödele ainest sõltumatuid viitamisnõudeid, ilma et pakutud eeskujud oleksid ideaalsed üheski süsteemis. Pooltes töödes häirib lihtsalt see, et elementaarsed tekstilao seigid ei ole selged. Ega teagi, kas arvutiõpetajad sellega ikka piisavalt tegelevad, sest see ei saa olla emakeeleõpetaja kohustus. Umbes kolmandik noori ei näi failis märkivat teksti keelt ega kasuta spellerit, ehkki need koos aitaksid vältida suurt osa näpuvigadest (ja mitte ainult uurimustes).

Kokkuvõtte asemel

Tahtsime üht, aga välja tuli midagi muud. Võistluse algatamiseks haridus- ja teadusministeeriumi keeleosakonnalt toetust paludes-saades mõtlesime tegelikult stimuleerida aeganõudvaid rühmaprojekte, mida harva tehakse just ajamahukuse pärast. Ehk on meil 2018. aastal võimalus jätkata. Võib ju loota, et mõni õpetaja mõtleb ainetööd kavandades sellele, et väiksed uurimused lähedasel teemal ei arenda ainult õpilasi, vaid võivad ajapikku kumuleerudes anda ühiskonnale asendamatuid uusi teadmisi.

Ka keskusel endal on kasvuruumi. EÕIK on hiljuti teinud emakeeleõpetajatele viis uurimistööga seonduvat koolituspäeva ning kuus metoodika- ja kirjutuskoolitust, keskendumata kordagi otseselt uurimulikule või fenomenipõhisele õppimisele, ja see andis ka tunda. Järeldus on, et keskusel tuleb eesti keele ja kirjanduse tundides uurimusõppe juurutamiseks ka omaenda suunitlust muuta.

Võistlusele laekus üsna mahukal materjalil põhinevaid kultuuriloolisi, keele- või kirjandusuurimusi, kuid rühmiti uurivalt õppides ja oma leide klassikaaslastega jagades võiks saada palju paremaid kollektiivseid tulemusi – mitu pead on ikka mitu pead. Kui teadmiste koondamise ja kasvatamise koormus jaguneb mitme inimese vahel, siis valmistume

paremini ka tulevaseks tööks. Valmistume, vaidleme, kohaneme, kohandame, parandame üksteise vigu ja peame oma ühisest tekstist ühtviisi aru saama. Nii käib asi ju siis, kui noored lähevad tööle: igapäevaelus saadakse enamik tulemusi tänu oskusele koostööd teha. *Ühistegevus on päike* – selle Artur Ekbaumi eestluse jaoks fundamentaalse mõtte valis Salme Ekbaum 1977. aastal oma mehest rääkiva raamatu pealkirjaks.

Jääb tänada suurepäraseid juhendajaõpetajaid ja uurimistööd soodustavaid koole, ennekõike aga noori inimesi, kes julgelt oma teadmisi kasvasid ja tulemusi meiega jagasid.

OK